

Bijlage HAVO
2024

tijdvak 2

maatschappijwetenschappen

Bronnenboekje

Opgave 1 Kudos laten je rennen

tekst 1

Duurzame¹⁾ sportdeelname door online sportnetwerken – werkt dat?

(...) We [onderzoekers van de Radboud Universiteit] onderzochten invloedsprocessen binnen Strava, het grootste en bekendste wereldwijde online sportnetwerk. Meer specifiek richtten wij ons op de online Strava-netwerken van vijf Nederlandse hardloopverenigingen. Wij verzamelden longitudinale²⁾ data over kudos-netwerken (wie geeft aan wie kudos?) en loopactiviteiten (hoe vaak en hoe lang lopen leden per week?).

We verwachtten dat het krijgen van kudos (...) lopers motiveert om actief te blijven. Daarnaast verwachtten we dat de activiteiten van clubgenoten dienen als inspiratie. Lopers zouden daarom de neiging hebben om het loopgedrag van deze clubgenoten na te gaan bootsen. En dan vooral het loopgedrag van clubgenoten die vaker en langer lopen dan zichzelf.

Positieve en negatieve sociale invloed

In overeenstemming met onze (...) verwachtingen constateerden we dat

lopers die van meer clubgenoten kudos ontvingen, minder geneigd waren om hun wekelijkse loopfrequentie en loopduur te verminderen. Dit is een vorm van 'positieve invloed'. We zagen ook dat het loopgedrag van clubleden (...) op elkaar ging lijken. Maar helaas, en in tegenstelling tot onze verwachting, bleek dat lopers vooral gingen lijken op clubgenoten die minder (vaak) liepen. Minder actieve loopmaatjes laten dus zien dat het oké is om zelf ook minder te doen. Een vorm van 'negatieve invloed'.

(...)
Ons onderzoek toont aan dat een focus op online sociale netwerken voor beleid dat duurzame sportdeelname wil bevorderen en inactiviteit wil tegengaan kansen biedt, maar ook gevaren kent. Het krijgen van sociale steun, al is het maar via een virtuele duim omhoog, werkt motiverend. Het gevaar is echter dat online vrienden elkaar eerder naar beneden zullen trekken dan omhoog zullen tillen.

bron: R. Franken, H. Bekhuis, J. Tolsma, 2023

noot 1 duurzame = van lange duur, blijvende

noot 2 longitudinaal = over een langere tijd met verschillende meetmomenten

Opgave 2 Vaders onmisbare gezag

tekst 2

Wie is de baas in huis?

(...) Laat ons van het standpunt
uitgaan, dat een gezinshoofd in elk
gezin noodzakelijk is en dat bij dat
hoofd het onmisbare gezag, oftewel
5 de nodige autoriteit, moet berusten.
Net zoals een staat niet zonder
regering en een gemeente niet
zonder bestuur kan, zal een gezin
het niet zonder gezinshoofd kunnen
10 stellen. Wanneer ieder z'n eigen
gang zou willen gaan en doen of
laten wat hij verkiest, dan móét het
immers scheef gaan. We zien het
rondom ons: de gezinnen, waar geen
15 autoriteit heerst, zijn broeinesten van
chaos; ze spatten vroegtijdig uiteen
en de kinderen, die uit zo'n gezin
komen, zullen het met hun
gebrekkige of slechte opvoeding
20 heus niet ver brengen in de
maatschappij.
Wie de tucht¹⁾ niet in het gezin
hebben leren kennen, kunnen die
ook in de samenleving niet
25 waarden en beschouwen de
wetten, verordeningen en
omgangsvormen als lastige dingen,
waarmee men zo weinig mogelijk
rekening moet houden. Bij zulke
30 mensen komt steeds de ik-zucht, de
zelfvoldaanheid, op de eerste plaats,
onverschillig of zij hun medemensen
daarmee een plezier doen of
afstoten. (...)
35 Vooropgesteld dus, dat er gezag in
het gezin moet heersen, moet ook
vaststaan bij wie dit gezag zal
berusten. Het is onzin te beweren dat

het gezag verdeeld moet worden
40 tussen de man en de vrouw. (...) Het
gezag in het gezin komt geheel en
onverdeeld toe aan de man, die er de
grondlegger van is en er de volle
verantwoordelijkheid over draagt
45 tegenover God en de mensen. En die
verantwoordelijkheid bestaat er niet
alleen in, dat hij moet werken voor
het levensonderhoud, en de
materiële welstand van zijn gezin,
50 maar méér nog, dat hij te zorgen
heeft, dat zijn gezin een gezond en
krachtig deel van de samenleving is.
Om dit laatste te bereiken, dient het
gezag van hém uit te gaan.
55 Het komt vaak voor dat een vrouw
zich om bijzondere redenen
gerechtigd acht, van de man die
leiding over te nemen of er niet
voldoende rekening mee te houden.
60 Erger nog, tegenover of ten opzichte
van de kinderen dit gezag in twijfel te
trekken en belachelijk te maken. Wat
vader verbiedt, wordt weleens door
moeder oogluikend toegestaan; wat
65 vader gebiedt, wordt soms met een
schouderophalen genegeerd.
Hoe verkeerd dit is, kan niet genoeg
benadrukt worden. (...)
Hiermee hebben wij dus betoogd, dat
70 de man de baas in huis moet zijn en
dat de vrouw zijn gezag niet slechts
heeft te erkennen, doch het ook hoog
heeft te houden en desnoods te
steunen tegenover de kinderen, en
75 eventueel andere leden van een
gezin.

bron: Libelle, 1948

noot 1 tucht = vaste dwingende leiding; discipline; het opleggen en/of opvolgen van bepaalde regels of voorschriften van gedrag

Opgave 3 Gezondheidsverschillen

tekst 3

Advies aan overheid

(...) De gezondheidsverschillen zijn zeker niet alleen het gevolg van slechte eetgewoonten of een ongezonde leefstijl, maar van een complexe brij aan ellende: slechte woningen met schimmel op de muren, eenzaamheid, fijnstof in achterstandswijken naast de snelweg, onzekerheid in flexbanen aan de onderkant van de arbeidsmarkt, schulden en veel stress door bestaansonzekerheid. Het zijn problemen die vaak van generatie op generatie worden overgedragen.

Daarom is een langjarige aanpak – van minstens vijftien jaar – nodig, waarin ministeries, gemeenten, zorgverzekeraars, maatschappelijk werkers en zorgverleners samenwerken om de dieperliggende oorzaken aan te pakken. Begin daarbij bij de ongezondste (en vaak armste) wijken, adviseert de RVS. Concreet betekent dat meer schuldhulpverlening, het opknappen

of nieuw bouwen van woningen en buitenruimte, meer sportfaciliteiten, maar ook het invoeren van een suikertaks¹⁾, een verbod op reclame voor ongezonde voeding en meer mogelijkheden voor gemeenten om bijvoorbeeld snackbars in de buurt van scholen te verbieden.

Bussemaker²⁾: “(...) Een suikertaks of een snackbar weren, kon de afgelopen jaren niet, omdat (...) keuzevrijheid heilig was. Maar als de maatschappelijke schade zo enorm is, kun je dan nog wel van echte keuzen spreken?”

De RVS (...) wil de aanpak van de gezondheidsverschillen wettelijk vastleggen. (...) Het geld voor de beleidsomslag moet grotendeels uit de VWS³⁾-begroting komen, vindt de RVS, te beginnen met 2 procent per jaar, dat komt neer op 1,7 miljard euro. Een reuzensprong: nu is er ongeveer 30 miljoen euro per jaar beschikbaar voor het verkleinen van de gezondheidsverschillen.

bron: Nederlands Dagblad, 2021

noot 1 suikertaks = belasting op voeding met toegevoegd suiker, zoals snoep

noot 2 Bussemaker: de voorzitter van de Raad voor Volksgezondheid en Samenleving (RVS)

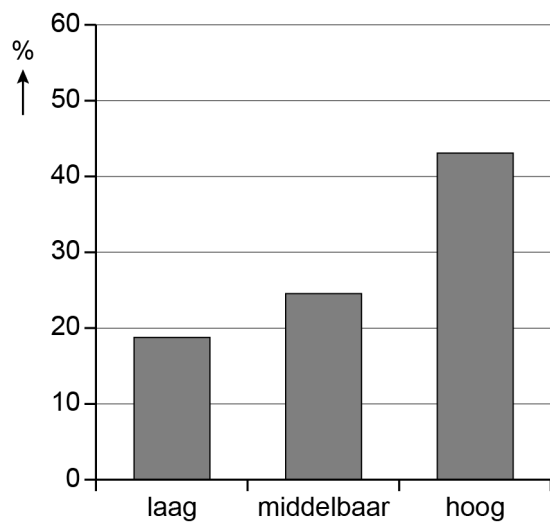
noot 3 VWS = het ministerie van Volksgezondheid, Welzijn en Sport

Opgave 4 Heerlens Heitje

---

figuur 1

Vrijwilligerswerk Heerlen-noord naar opleidingsniveau, 2020

naar: CBS, 2021

Voorbeeld

In de groep laagopgeleiden in Heerlen-noord doet 19 procent vrijwilligerswerk.

tekst 4

Heerlens Heitje: het digitale mes snijdt aan vier kanten

Heerlen heeft sinds dit voorjaar als eerste stad in de Europese Unie een eigen digitale munt: het Heitje. Inwoners kunnen Heitjes verdienen 5 door klusjes te doen voor de gemeente en die vervolgens besteden bij winkels in hun eigen stad. Het betaalplatform en de 10 bijbehorende app is ontwikkeld op Brightlands Smart Services Campus door startup CoTown, met steun van de VNG¹⁾, CBS, HeerlenMijnStad, Buurtorganisatie GMS en de gemeente zelf. “Met het Heitje 15 verbinden we inwoners, ondernemers en overheid met elkaar”, zegt projectleider Pieter Bonnema. (...)

De dagelijkse praktijk bracht Pieter Bonnema op het idee voor de digitale 20 munt. “De relatie tussen het stadsbestuur en de inwoners is nogal afstandelijk. Dat zagen we tijdens de gemeenteraadsverkiezingen in 2018 toen Heerlen de op één na laagste 25 opkomst van Nederland noteerde. In Heerlen is ook de participatie laag. Te veel mensen komen meer en meer buiten een betrokken maatschappij te staan. 30 En dan is er nog de permanente kritiek op de kwaliteit van de openbare ruimte. Veel kleine klusjes blijven liggen. Scheve stoeptegels, onvoldoende onderhoud van 35 openbaar meubilair, te hoog opschietend groen, onkruid tussen de stoeptegels, enzovoort.

Als we nu eens inwoners vragen om die klusjes te doen, dan worden de 40 wijken en buurten leefbaarder, ontstaat er meer (...) betrokkenheid en de mensen kunnen iets bijverdienen om leuke dingen mee te doen. En we ondersteunen de 45 winkeliers van Heerlen, want de beloningen zijn alleen in eigen stad te verzilveren. Zo snijdt het mes aan vier kanten.” (...)

Ruim drie maanden na de lancering 50 begint het Heitje echt te landen in Heerlen. Verschillende wijken hebben zich gemeld, de eerste projecten waaronder het aanbrengen van wegmarkeringen en het verven 55 van bankjes zijn uitgevoerd, de eerste duizend Heitjes zijn betaald. (...)

Op zich is het systeem heel eenvoudig, legt Pieter Bonnema uit. “De gemeente wijst meerdere 60 klussen aan binnen de buurt. Nadat een burger zich heeft aangemeld, kan hij/zij zich de klus toe-eigenen en aan de slag gaan. Wanneer de klus erop zit, volgt een kwaliteitscontrole 65 van de gemeente. Als alles conform voorwaarden is, worden de Heitjes in de app uitbetaald. Met de app kunnen de deelnemers weer spullen kopen bij verschillende winkels in 70 Heerlen. Die winkels krijgen voor de Heitjes die ze inleveren bij de gemeente euro’s uitbetaald. (...)”

bron: brightlands.com, 2021

noot 1 VNG = Vereniging van Nederlandse Gemeenten